



*It was concluded that global democracy in the future is the only possible type of interaction of world political subjects. The implementation of global democracy in Ukraine should be a strategic goal of the state and the entire nation, since the future of every Ukrainian depends on the level of democratization of society and government, his opportunity to be a citizen of a truly democratic, highly developed country, as well as a part of the international democratic community, where the main advantage will be given to democratic values.*

**Key words.** *democracy, democratization, democratic waves, globalization, global democracy, democratic society, democratic values.*

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** Актуальність публікації зумовлена тим, що в процесі побудови нового демократичного, громадянського суспільства не тільки в Україні, а й в інших цивілізаційних державах, важливим є впровадження саме глобальної демократії, як основи суспільно-політичних, культурних, ідеологічних, ліберальних ідей та цінностей розвитку індивіда та людства.

Поширення демократії у XXI столітті, як стратегічної мети багатьох країн світу зумовлює її зростаюче значення у світових політичних процесах, а також у всій системі сучасних міждержавних відносин. Глобальний перехід до демократії, сьогодні є одним із головних напрямів розвитку світової взаємозалежності і взаємопов'язаності, що позначається на розвитку як окремих держав, так і всього світового співтовариства, й торкається всіх сфер людської діяльності. Цей перехід до глобальної демократії пов'язаний з падінням колишніх тоталітарних та авторитарних політичних режимів та виникненням нових самостійних держав, які вступили на шлях встановлення та зміцнення демократії. Отже, розвиток глобальної демократії призводить до процесу реформування відповідних політичних інститутів, що пояснюється її безпосереднім зв'язком із системою публічного управління суспільством.

Однак поняття глобальної демократії являється новим, малодослідженим, оскільки виникло лише у XXI столітті. Зокрема,

у науковому співтоваристві сьогодні немає погодженої позиції з приводу того, що означає сам термін «глобальна демократія». А тому питання концептуалізації даного поняття виявляється актуальним та потребує нашого дослідження.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** У зв'язку із всесвітніми глобалізаційними процесами, які в певній мірі виступають стимулюючими факторами та певним чином впливають на державотворчі процеси країн, питання глобальної демократії в останній час набуває великих обертів та відіграє значну роль в утвердженні реальної, а не фактичної демократії. Останнім часом питанню «глобальна демократія» приділялася значна увага як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, зокрема таких як Т. Возняк [1], Р. Войтович [2], В. Воронкова [3-4], С. Ганнінгтон [29], Д. Гелд, [5], О. Євтушенко [7], Н. Єфтені [8], В. Забігайло і М. Козюбра [9], С. Кононенко [10], І. Кресіна [11], О. Лозовицький [13], А. Мейш [14], С. Мотрен [15], Дж. Най [31], М. Олброу [24], О. Олійник [16], О. Петришин [18], Р. Робертсон [32], Г. Терборн [33], І. Терлецька [19], Т. Фрідман [25], Ф. Фукуяма [26], Е. Хейвуд [28], Я. Циханська й А. Скудна [20], Т. Чубко [21], Ю. Шайгородський [22], Й. А. Шумпетер [23] та ін.

Праці вказаних науковців охоплюють коло питань та проблем, які стали вкрай необхідними й актуальними у розумінні сучасних глобальних демократичних процесів, концептуалізації поняття «глобальна демократія», напрямів й перспектив формування демократичного суспільства в Україні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Головною метою пропонованої статті є визначення сутності поняття «глобальна демократія» та узагальнення знань про глобальні демократичні процеси сучасних держав.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із важливих чинників стабільного функціонування та розвитку суспільних й державних процесів є невідворотність процесу глобалізації, яка являє собою об'єктивний процес, зростаючого впливу на політичну, економічну, соціальну, культурну дійсність країн, що обрали шлях демократизації влади, демократичні цінності, що включають забезпечення прав і свобод людини. Також, значення глобальної

демократії підсилюється як історичними державотворчими процесами, так і нинішніми, враховуючи ті реалії, в яких нині проживає український народ. Тому, можна сказати, що глобальна демократія торкається усіх сфер суспільно-державного життя, а тому є тим стимулом, завдяки якому можна створити якісно нову державу саме для народу, з усіма критеріями та принципами справедливого, надійного, некорупційного управління суспільними й публічно-політичними відносинами й процесами.

Отже, досліджуючи поняття «глобальна демократія» потрібно його спочатку концептуалізувати на щось прикладне, що можна практично розібрати на складові. Саме тому концептуалізацію «глобальної демократії» почнемо з поняття «глобалізація», яке достатньо широко використовується в наукових дискусіях в останні роки.

Появу терміну «глобалізація» пов'язують з ім'ям американського дослідника Теодора Левітта, що у 1983 році у статті «Глобалізація ринків» позначив ним злиття ринків окремих продуктів, які виробляються великими багатонаціональними корпораціями [30, р. 93]. У науковий обіг його ввів у 1985 році Р. Робертсон [32, р. 25 - 31], але його активне використання почалося в середині ХХ століття. Однак, історично процеси глобалізації на думку вчених розпочалися, або з появою грошей і торгівлі, або з великими географічними відкриттями [3, с. 15], тому що глобалізація являє собою процес поширення в загальнопланетарному масштабі «західних інститутів модернізації, основу яких складають капіталізм і демократія» [16, с. 48].

У Великій Українській енциклопедії під «глобалізацією» (від лат. *Globus* – куля, Земна куля, глобус; англ. *Global* – той, що стосується Земної кулі, світовий, планетарний) розуміється процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції (згуртування, об'єднання політичних, економічних, державних і громадських структур у межах регіону, країн, світу) й уніфікації (приведення до однаковості, єдиної форми чи системи)» [6].

З іншого боку, науковцями глобалізація тлумачиться по-різному, але як слушно наголосив український дослідник глобалізації О. Леонов, «при проведенні міждисциплінарних досліджень проблема знаходження спільної мови в поняттях є

необхідною для їх спільного розуміння» [12, с. 183]. Саме тому для розуміння поняття «глобалізація» розглянемо різні думки науковців до її тлумачення.

Зокрема, професор Мюнхенського університету Ульріх Бек визначає глобалізацію, як «процес, рух, хоча й не прямолінійний, що призводить до формування транснаціональних просторів проблем, конфліктів людських біографій». Однак на думку А. Мейш «визначення глобалізації, яке дає У. Бек, розкриває головним чином наслідки та зовнішні прояви глобальних процесів, тоді як внутрішня сутність та причини феномену залишаються практично за межами інтерпретації дефініції, що досліджується» [14, с. 200].

Ендрю Хейвуд вважає, що термін «глобальний» по-перше, вказує на планетарний характер явища, а по-друге – на його «всеосяжний» і «всеохопний» характер (тобто зачіпає усі регіони планети і усіх людей) [28, р. 1-3]. Геран Терборн характеризує «глобалізацію», як «тенденції до всесвітнього розмаху, впливу, узгодженості соціальних феноменів чи до зростання всесвітньої обізнаності серед соціальних акторів» [33, р. 56]. Мартін Олброу визначає глобалізацію, як явище, що полягає в перебудові «структури людської дії» [24, р. 85] для підвищення життєвого рівня населення. На думку Ф. Фукуями глобалізація є невідворотним процесом розповсюдження західних моделей та цінностей [26, р. 34] й зростання всесвітньої взаємозалежності підкреслює Дж. Най [31, р. 78].

Саме тому американський дослідник Т. Фрідман характеризує глобалізацію як вкрай привабливий шлях, який веде до підвищення життєвих стандартів, як систему, змістом якої є «...інтеграція ринків, націй – держав і технологій, що дозволяє індивідам, корпораціям і націям – державам досягати будь-якої точки світу швидше, далі, глибше і дешевше, ніж коли б то не було раніше» [25, р. 9].

Професор політичних наук Лондонської школи економіки Девід Гелд: у праці «Глобальні трансформації: Політика, економіка і культура», визначає глобалізацію, як процес (або комплекс процесів), що втілює трансформацію в просторову організацію суспільних відносин і дій, оцінених з точки зору їх екстенсивності, інтенсивності, динаміки та впливу, і породжує трансконтинентальні або міжрегіо-

нальні потоки й мережі діяльності, взаємодії та виконання владних функцій [5, с. 38].

Серед українських дослідників теж не має однозначного ставлення до поняття «глобалізація». Зокрема Т. Чубко характеризує глобалізацію, як «об'єктивне явище сучасності, що розвивається та діє за своїми законами та обумовлено особливостями і рівнем розвитку виробництва, досягненнями науки, спільністю простору існування різних націй» [21, с.397]. На думку, О. Олійник глобалізація є процесом «розширення, інтенсифікації і поглиблення світової взаємозалежності і взаємопов'язаності» [16, с. 41], що позначається на розвитку, як окремих держав, так і всього світового співтовариства. Т. Возняк вважає, що «глобалізація – це розвиток економічної та політичної взаємозалежності країн та регіонів світу до такого рівня, коли можливим та необхідним стає створення єдиного світового правового поля та світових органів економічного та політичного управління»[1].

На думку В. Воронкової глобалізація – це процес, що передбачає реорганізацію виробництва в просторі, взаємопроникнення промислових підприємств через державні кордони, розширення фінансових ринків, збільшення частки іноземних прямих інвестицій в економіку, що розвиваються, розширення глобального ринку праці, розповсюдження технологій, міжнародних комунікацій і всесвітньої культурної інтеграції, споживацьких товарів; масові переміщення населення [4, с. 23].

В умовах інтеграції України в світове співтовариство, вважає Н. Єфтені, саме «глобалізація є об'єктивним соціальним процесом, підготовленим попереднім розвитком і виступає як відкрита система фінансово-економічних, суспільно-політичних і культурних зв'язків на основі сучасних комунікаційних та інформаційних технологій» [8, с. 270].

Ми погоджуємось з І. Кресіною, яка аналізуючи численні підходи до поняття «глобалізація» стверджує, що її можна тлумачити і як соціальний процес, і як стан суспільства, і як систему взаємовідносин або чергову стадію соціально-політичного устрою [11, с. 10], що залежить від наукової галузі дослідника та предмета дослідження.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що глобалізація, як явище, або процес характеризує взаємозалежність

та взаємопов'язаність народів, країн, структур, інститутів і громадян, тому що впливає на розвиток, як окремих держав, так і всього світового співтовариства. Глобалізація торкається всіх сфер людського життя і є фактором суттєвих трансформацій суспільного розвитку. На нашу думку глобалізація змінює характер публічної влади, тому сутність глобалізації в публічному управлінні можна уявити, як процес універсалізації управління в органах державної влади і місцевого самоврядування.

Необхідно зазначити, що дослідження процесів глобалізації, тенденцій та динаміки її розвитку, поглибленому аналізу її специфіки є на думку Ю. Шаргородського потребою для обґрунтування й розробки шляхів формування внутрішньої та зовнішньої політики нашої держави, оскільки процес глобалізації, вважає вчений – це природний закономірний шлях людства до певних форм існування в нових умовах. Науковець зазначає, що специфіка сучасного етапу глобалізації це багатоаспектний процес, який кардинально змінює як всі сфери людської діяльності, так і спосіб життя людини, що у свою чергу може призвести до зворотного процесу – антиглобалізму, тобто протестних настроїв серед населення [22, с. 65].

Однак, для розуміння «глобальної демократії» нам потрібно дати визначення поняття демократії, яке «народившись на теренах стародавньої Греції, стало відоме нині мовам усіх народів як символ соціальної справедливості, як рубіж, що віддаляє прогрес від реакції, тиранії і свавілля» [9, с. 3]. В епоху глобалізації демократія отримала міжнародно-правовий стандарт для країн світу. На думку О. Петришина, євроінтеграційні прагнення України, якраз і є рухом до стандартів демократії [18, с. 63].

Так, Йозеф Шумпетер визначає демократію як систему інституцій для прийняття політичних (правових та адміністративних) рішень, у якій громадяни здобувають право вирішувати, змагаючись за голоси виборців [23, с. 467–468]. На думку С. Гантінгтона демократія – це система «досягнення політичних рішень, за яких індивіди прирікають владу вирішувати їх шляхом конкурентної боротьби за голоси народу» [29, р. 56]. Вчений детально аналізуючи «політичний процес переходу держав – від недемократичних до демократичних систем» запропонував теорію «трьох хвиль демократизації» [29, р. 219].

Явище «хвиля демократизації» характеризується переходом держав – від недемократичних до демократичних, при чому кількість демократичних держав значно перевищує недемократичні. Так С. Гантінгтон на основі аналізу історичного матеріалу, пов'язаного зі становленням демократичних режимів умовно виділив три хвилі демократизації та їх межі:

- 1) перша – 1828 – 1926 рр. та перший відкат 1922 – 1942 рр.;
- 2) друга – 1943 – 1962 рр. та другий відкат 1958 – 1975 рр.;
- 3) третя хвиля демократизації з 1974 р. і до початку ХХІ ст. [29, р. 259].

Перша хвиля демократизації (1820 – 1926) характеризувалась розповсюдженням зокрема у країнах Західної Європи та Північної Америки парламентаризму, багатопартійної системи й загального виборчого права. Але зворотна його хвиля (1922 – 1942) повернула низку країн до авторитарного режиму, принісши із собою тоталітаризм у різних його формах: фашизм, нацизм.

Особливістю другої хвилі демократизації (1943 – 1962) була перемога над фашизмом, антиколоніальним рухом і розвалом колоніальної системи, а також процес демократизації деяких модернізованих держав, звільнених від колоніальної залежності. Зворотною хвилею процесу демократизації (1958 – 1975) було встановлення у низці країн авторитарних диктатур, які відійшли від демократії.

З приходом третьої хвилі демократизації (почалася у 1974 р. і до тепер) пали авторитарні режими у Греції, Португалії, Іспанії, Латинській Америці, низці країн Азії, Південній та Центральній Європі, з чого слідує, що демократія у своєму розвитку та впровадженні досягла успіху [17].

Демократизація як одна з важливих категорій і складових хвиль демократизації має два значення:

- 1) Впровадження у певній державі демократичних інститутів, де б демократизація була тотожна поняттю «демократичний транзит», тобто характеризує особливості перехідного періоду від авторитаризму до демократії;

- 2) Якісна зміна міжнародних відносин шляхом збільшення кількості держав з демократичним режимом.



Масштаби населення та всієї планети, які охопили процеси демократизації, свідчить про розвиток сприятливого глобального середовища для трансформування системи міжнародних відносин.

Важливою є думка О. Лозовицького в тому, що демократія стає консолідованою тоді, коли її суб'єкти втрачають і передають владу політичним діячам, обраним на конкурентних виборах [13, с. 302].

Напевне на цьому зміст демократії й закінчується, оскільки в подальшому конституційні й інші важливі рішення вже приймає не народ, а обрані ним представники влади, які не завжди діють в інтересах людей. Чи можна в даному випадку вважати таку демократію демократією, яка зводиться лише до того, щоб прийняти участь у виборах того чи іншого державного діяча і в подальшому бути відстороненим від управління важливими суспільно-державними справами? Чи може це інший правовий режим, завуальований під демократію?

З нашої точки зору, глобалізація і демократизація пов'язані між собою, тому що саме «глобалізація, з одного боку, вимагає демократизації суспільного життя, політичного і економічного плюралізму, а, з іншого, - суб'єкти глобальної влади (носії як економічної, так і політичної влади, що має фактично наддержавний характер) не підконтрольні будь-якому суспільству». Саме тому ми погоджуємось з думкою І. Терлецької, що «процес глобалізації – незворотний і вимагає від держави і провідних політичних сил зваженої політики» [19, с.57].

Саме тому, вважаємо доцільним підкреслити, що глобалізація напряму пов'язана з демократичними процесами й формами організації суспільного життя в тій чи іншій країні. Глобальність демократизації в XXI ст. є очевидним фактом, що підтверджує встановлення демократичних режимів в багатьох країнах. На думку О. Лозовицького, що досліджував розвиток глобальних демократичних процесів як основу цивілізаційного самовизначення сучасних держав, запровадження демократії в будь-якій країні не завжди пов'язано з внутрішніми процесами [13, с. 302]. На початку XXI ст. стає очевидним факт, що при впровадженні демократичних режимів важливу роль відіграють зовнішні фактори, зовнішній вплив.

Як бачимо, глобальна демократія є різновидом всезагального процесу глобалізації, що свідчить про якісну зміну соціально-політичного стану світового співтовариства. Однак, всезагальний процес глобалізації відбувається достатньо швидко, що не дозволяє вченим вчасно осмислити й передбачити виникнення нових суспільних трансформацій, їх функціонування, позитивний або негативний вплив на суспільно – державні відносини й подальший розвиток. З'являються різні точки зору, щодо розуміння глобальної демократії, як різновиду всезагального процесу глобалізації.

Так С. Мотрен пропонує розглядати глобальну демократію у вигляді моделі взаємовідносин, як процес, якому властива динаміка, і в жодному випадку не статичний феномен. Творчим стрижнем цих взаємин є певний ціннісно-нормативний наратив, що притягує суб'єктів, утримує їх активність в полі визначених координат [15, с.186].

На нашу думку впровадження в Україні глобальної демократії є обов'язковим, нагальним й необхідним процесом, але слід пам'ятати також про можливі протиріччя серед народу, тобто негативне ставлення й страх перед новим. При цьому треба зазначити, що глобальна демократія як різновид глобалізації може стати невідворотним процесом тільки у випадку загального об'єднання інтересів народу й влади, де головним в центрі стане індивід.

Отже, в сучасних умовах ми погоджуємось с думкою Р. Войтович, «демократія, а тим більше глобальна демократія, вже не є самоціллю, вона є формою самодостатності та ефективності розвитку окремої національної держави, завдяки якій держава може задекларувати світові свою конкурентоспроможність» [2, с. 335]. Як слушно зазначає С. Кононенко, суспільно-політичні перетворення не можна здійснити або ж зрозуміти не враховуючи при цьому стан міжнародних умов, в яких вони відбуваються, тому що існує залежність між рівнем інтегрованості міжнародних відносин і їх можливим впливом на суспільство в процесі трансформації [10, с. 87 – 88].

Якщо говорити конкретно глобальна демократія як явище принесене процесами глобалізації, являє собою формування та реалізацію всезагальної системи демократичних політичних

цінностей, що може бути впроваджено в будь-якому суспільстві, яке намагається «побудувати демократичну, правову, соціальну державу, яка б відповідала перш за все цілям розвитку як окремого індивіда, так і всього суспільства» [7, с.10].

Тому, вважаємо головною метою впровадження глобальної демократії в Україні є демократизація й лібералізація усього українського суспільства з якого потім будуть обрані представники влади в країні, з наданням права українському народу висловлювати недовіру тій владі, яка була ним обрана, що в подальшому веде до зупинення повноважень представників даної гілки влади і їх звільнення, з неможливістю в подальшому обіймати посади в органах публічної влади. Тобто, в даному випадку демократія існувала б не тільки на початковій стадії, коли від народу потрібно було тільки обрати, а й на протязі усього процесу здійснення обраними представниками їх повноважень, що є невід'ємною суттю всього демократичного процесу.

Повертаючись до дослідження С. Кононенка з впевненістю можна сказати, що основним трансформаційним чинником процесу поступового або швидкого впровадження глобальної демократії в публічно-суспільні відносини є високий рівень інтегрованості населення країни, який досягається в ході еволюції, тобто, в процесі взаємозближення, упорядкування відносин між індивідами та державою, розвитку високого рівня культури серед населення, поєднання й згуртування політичних, соціальних, економічних, державних інтересів в одне загальне благо.

Головною силою в сучасній постбіполярній системі міжнародних відносин є інтеграція, яка формує основні характеристики постбіполярності, такі як глобалізація, регіоналізація, зміна сутності національної безпеки, в якій (безпеці) переважає колективно-безпекова форма, виникнення війн та локальних конфліктів, глобальний тероризм, глобальна демократизація.

С. Кононенко вважає, що в рамках ідеального типу «світового суспільства» глобальна демократія й глобальне демократичне суспільство мають історичну перспективу. Вчений визначає послідовність властивостей теоретичної моделі «світового суспільства», а саме: 1) існування однієї «світової держави»,

відсутність інших держав або ж інститут державності зведено до статусу решти учасників міжнародних відносин; 2) існування єдиного глобального суспільного устрою як на міжнародному, так і на локальному рівнях; 3) комплексність та багатомірність міжнародних відносин у рамках світового суспільства; 4) наявність єдиної ціннісної системи у всьому світовому суспільстві; 5) наявність глобальної нормативно-інституційної мережі-надбудови, яка має вирішальну управлінсько-регулюючу роль у глобальному управлінні в порівнянні з нормативно-інституційними системами нижчих рівнів; 6) притаманність даному типу міжнародних відносин максимально високого рівня інтеграції та взаємозалежності. На його думку, для створення демократичного світового суспільства необхідне виконання двох умов: 1) впровадження демократії на глобальному рівні; 2) впровадження демократій в більшості країн світу на національному рівні. Але, так як між цими умовами немає необхідного зв'язку, то можливий варіант часткової демократизації світової політики. В даному випадку «формулою» демократичного світового суспільства є: «національні демократії + глобальна демократія».

Глобальне поширення демократії є найефективнішим засобом домінування, що виключає або зводить до мінімуму насильство. При цьому об'єкт домінування повністю залежить від зовнішніх цінностей та організаційних зразків. Глобальна демократизація представляє собою ідею, згідно якої суспільства й держави самі мають право визначати та виробляти свої власні національні стандарти розбудови й оцінки демократичного політичного устрою. Але, на фоні цього, автор також виокремлює природню демократію, яка органічно проростає на відповідному національному ґрунті, використовуючи свої власні стандарти й критерії, а не ті, які нав'язані їй ззовні [10, с. 89 - 92].

Виходячи з цього, глобальну демократію не можна ототожнювати з автократією, олігархією або ж іншим політичним режимом, кожен з яких може бути нав'язаний народу органами публічної влади і, навіть близько не відповідає реальній демократії. Тому що демократія і демократизація можуть досягти успіху тільки у тому випадку, якщо буде підтримка й опора серед суспільства,

спроможність й готовність усіх громадян захищати свої права та інтереси, передбачені режимом справжньої, реально – діючої демократії [10, с. 95].

Так історично склалося, що народ завжди при будь-якій владі намагався боротися за свої права та інтереси, уособлюючи споконвічну боротьбу добра і зла, крім випадків, коли люди були «речами», а не повноправними громадянами (рабовласництво, феодалізм, кріпацтво).

Зі зміною соціальної організації суспільства змінюється система управління, відносини громадянин — держава, з'являються конституції та закони, які встановлюють права й обов'язки для громадян, регулюють суспільні відносини, передбачають відповідальність тих, хто порушує встановлені державою права та інтереси громадян, а також передбачають реалізацію державної політики щодо належного виконання органами державної влади своїх повноважень у відношенні до конкретних громадян.

Дійсно, будь-який політичний режим можна нав'язати народу, навіть демократію, але чи будуть досягнуті цілі впровадження такого режиму в державі, чи буде досягнутий успіх, та чи не буде опору серед населення у зв'язку із нав'язуванням цінностей, ідей, стандартів тому, хто до цього не готовий. Адже, будь-яке примусове нав'язування будь-чого може зустрітись з опором народу або ж революцією, що може призвести до повалення влади.

На нашу думку, глобальна демократія явище привнесене процесами глобалізації, являє собою набір демократичних стандартів, формування та реалізації всезагальної системи демократичних, політичних цінностей. В Україні глобальну демократію «пов'язують із західноєвропейським вектором суспільного розвитку, який характеризується усталеною системою демократичних цінностей, але це не обов'язково означає, що ці цінності можуть поділитись та відповідно впроваджуватись у межах кожного суспільства» [2, с. 481]. Для українського суспільства глобальна демократія є фактором демократизації всіх сфер суспільного життя, формування людини саме демократичного типу. Хоча зрозуміло, що демократичні цінності не обов'язково можуть поділитись всіма членами суспільства.

Оскільки впровадження глобальної демократії є важливим й необхідним процесом інтенсифікації взаємозв'язків між різними формами організації суспільного життя, що призводить до нової системи взаємодії й взаємозалежності, зокрема для владних інститутів і самої людини. Глобальна демократія не тільки змінює взаємозв'язки влади і громадськості, вона є фундаментом громадянського суспільства, каталізатором ефективного суспільного розвитку, сприяючи активізації громадської активності людей у всіх сферах суспільних відносин.

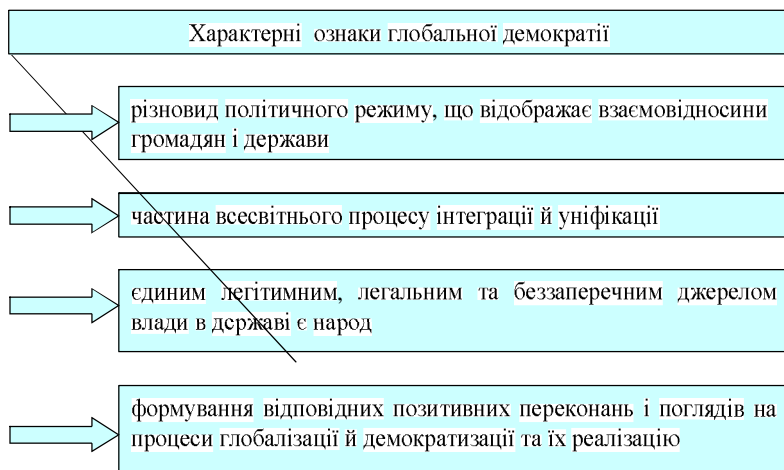
Повністю погоджуємось із твердженням Я. Циханської та А. Скудної про те, що демократія є фундаментом як правової держави, так і громадянського суспільства, стимулом його якісного розвитку, спираючись на активність народу, виховання небайдужості до дій влади, утвердження у нього почуття обов'язку й відповідальності у всіх сферах суспільного життя. Для оновленого суспільства демократія є фундаментом утворення й розвитку того важливого соціально – культурного і політичного важелю, який формує індивіда й суспільство демократичного типу. Сутність демократії визначається її можливостями морально-духовного чинника, який домінує у свідомості народу [20, с. 5].

В той же час не можливо погодитись із твердженням Я. Циханської та А. Скудної про те, що в Україні високий рівень демократії, обґрунтовуючи дане твердження системою закріплених у Конституції України прав і свобод людини. Вважаю Конституцію України дуже демократичною з точки зору взагалі суті демократії та лібералізму, але це не є визначальним для розуміння України як демократичної країни, оскільки Конституція хоч і Основний закон в державі, проте мало-дієвий.

Світовий досвід показує, що поняття глобальної демократії пов'язане зі світовими глобальними процесами й спрямоване передусім на створення демократичних передумов суспільного розвитку у будь-якому суспільстві незалежно від його рівня розвитку. Формування і становлення нових форм політичного життя, створення нових політичних і громадських інститутів та форм політичної організації життя суспільства, впровадження загальнолюдських цінностей, сформованих західноєвропейською культурою, що стимулом подальшого розвитку людської цивілізації.

Ми підтримуємо думку Р. Войтович, що першочерговим завданням для України є розробка «Концепції внутрішньої та зовнішньої політики в сучасних глобалізаційних умовах», яка б стала концептуальною основою для стратегії реалізації загальнонаціональних та міждержавних інтересів, щоб впливати на загальносвітові процеси з метою формування стабільного, справедливого та демократичного світоустрою [2, с. 492-493].

Підсумовуючи вищезазначене, можна дати визначення глобальної демократії, як політичного режиму всесвітнього процесу інтеграції й уніфікації, за якого у індивідів й суспільства в цілому, як єдиного легітимного джерела влади в державі, формуються та реалізуються переконання й погляди на глобалізацію й демократизацію як на найважливіші, найнеобхідніші позитивні процеси, що відбуваються на міжнародному й державному рівнях, з метою уникнення суперництва між народом та органами державної влади. Характерними ознаками глобальної демократії є наступні (Рис. 1.)



**Рис. 1.** Ознаки глобальної демократії.

У відповідності з ключовими висновками «Звіту про глобальний стан демократії за 2022 рік», опублікованого International IDEA, індекси глобального стану демократії (GSoD) показують, що нара-

зі у світі прогресують не демократичні, а авторитарні режими, які поглибили свої репресії, причому 2021 рік став найгіршим роком в історії. Згідно висновків даного звіту більше двох третин населення світу зараз живе в країнах, де є демократії, що відступили, або в авторитарних і гібридних режимах. Однак, необхідно зазначити, що є ознаки прогресу, так як люди об'єднуються й успішно організовуються поза традиційними партійними структурами, особливо молодь, спонукаючи свої уряди відповідати вимогам 21-го століття, починаючи від створення дитячих закладів у громадах в Азії і закінчуючи репродуктивними свободами в Латинській Америці. Головною метою прийняття нових конституцій та законів має бути підвищення голосу маргіналізованих груп. Так, наприклад, на вулицях Ірану молоді протестувальники ризикують своїм життям, відстоюючи основні права і свободи.

Але існують й негативні закономірності навіть у країнах із середнім і високим рівнем демократичних стандартів. Протягом останніх п'яти років прогрес у індексах глобального стану демократії (GSoD) загальмувався. У більшості випадків демократичні показники не кращі, ніж у 1990 році.

Занепад глобальної демократії включає підрив результатів виборів, які заслуговують на довіру, обмеження свобод і прав в інтернеті, розчарування молоді в політичних партіях, непоборну корупцію та зростання крайніх правих партій, які поляризували політику.

«Світ стикається з безліччю криз, від вартості життя до ризиків ядерної конфронтації та прискорення кліматичної кризи. У той же ми бачимо, що глобальна демократія знаходиться в занепаді. Це токсична суміш», – заявив генеральний секретар International IDEA Кевін Касас-Замора. «Ніколи ще не було такої термінової необхідності для демократій відреагувати, щоб показати своїм громадянам, що вони можуть створювати нові інноваційні соціальні групування, які об'єднують людей, а не роз'єднують».

Інші ключові висновки:

1) Станом на кінець 2021 року половина із 173 країн, оцінених International IDEA, зазнають зниження принаймні одного субатрибута демократії;



2) У Європі майже половина всіх демократій – загалом 17 країн – зазнали ерозії за останні п'ять років. Ці падіння торкаються 46 відсотків високоефективних демократій;

3) Авторитаризм продовжує поглиблюватися;

4) Здається, що демократія не розвивається таким чином, щоб відображати потреби та пріоритети. Покращення незначне, навіть у демократіях, які перебувають на середньому чи високому рівнях.

На завершення Звіт рекомендує низку політичних заходів для сприяння глобальному демократичному відновленню шляхом прийняття більш справедливих і стійких соціальних рішень, реформування існуючих політичних інститутів і зміцнення захисту від демократичного відступу та авторитаризму [27].

Судячи із отриманих даних «Звіту про глобальний стан демократії за 2022 рік» вимальовується картина, яка певним чином може з часом призвести до повернення рабовласницької системи управління із більш сучасним її визначенням – автократія, в якій людина – індивід буде частиною недемократичного суспільства, а річчю без прав та свобод, за що впродовж століть боровся народ.

Що стосується України на даний час, то ситуація не краща, ніж у світі й можливе утвердження авторитаризму під маскою демократії. Але чи є це прийнятним, враховуючи пройдений нашою державою шлях до отримання нею незалежності й після проголошення України незалежною, суверенною, демократичною, правовою державою. Конституційно закріплений статус демократичної держави передбачав спробу на шляху до створення нової країни для народу, реалізуючи при цьому одну з головних стратегій розвитку України.

**Висновки.** Проведене дослідження дозволяє визначити поняття «глобальна демократія», як явище, що характеризує взаємозалежність та взаємопов'язаність народів, держав, владних інститутів і громадян і, являє собою набір демократичних стандартів, демократичних, політичних цінностей в процесі розвитку, як окремих держав, так і всього світового співтовариства. Глобальна демократія не тільки змінює взаємозв'язки влади і громадськості, вона є фундаментом громадянського суспільства, каталізатором ефективного суспільного розвитку, сприяючи активізації громадської активності людей у всіх сферах суспільних відносин.



Наголошено, що глобальна демократія для українського суспільства являє собою набір демократичних стандартів, демократизацію всіх сфер суспільного життя, формування людини – демократичного типу.

Доведено, що впровадження в Україні глобальної демократії є обов'язковим, нагальним й невідворотним процесом тільки у випадку загального об'єднання інтересів народу й влади, де головним є індивід. Глобальна демократія не тільки змінює взаємозв'язки влади і громадськості, вона є фундаментом громадянського суспільства, каталізатором ефективного суспільного розвитку, сприяючи активізації громадської активності людей у всіх сферах суспільних відносин.

Визначено поняття «глобальна демократія», як явище, що характеризує взаємозалежність та взаємопов'язаність народів, держав, владних інститутів і громадян і являє собою набір демократичних стандартів, цінностей в процесі розвитку, як окремих держав, так і всього світового співтовариства.

Підкреслено, що глобальна демократія не тільки змінює взаємозв'язки влади і громадськості, вона є фундаментом громадянського суспільства, каталізатором ефективного суспільного розвитку, сприяючи активізації громадської активності людей у всіх сферах суспільних відносин.

Зроблено висновок, що глобальна демократія в майбутньому є єдино можливим типом взаємодії світових політичних суб'єктів. Впровадження глобальної демократії в Україні повинно бути стратегічною ціллю держави й всього народу, оскільки саме від рівня демократизації суспільства й влади залежить майбутнє кожного українця, його можливості бути громадянином справжньої демократичної, високорозвиненої країни, а також частинкою міжнародного демократичного співтовариства, де основна перевага буде надаватися демократичним цінностям.

**Ключові слова:** демократія, демократизація, демократичні хвилі, глобалізація, глобальна демократія, демократичне суспільство, демократичні цінності.

**Received: 08.01.23**

## References

1. Vozniak, T. (1998). *Semantychnyi prostir movy. Teksty ta pereklady. [Semantic space of language. Texts and translations]*. Kharkiv: Folio. Retrieved from <http://www.ji-magazine.lviv.ua> [in Ukrainian].
2. Voitovych, R.V. (2007). *Vplyv hlobalizatsii na systemu derzhavnogo upravlinnia (teoretyko-metodolohichni analiz) [The impact of globalization on the state administration system (theoretical and methodological analysis)]* V.M. Kniazieva (Ed.). Kyiv: Vyd-vo NADU [in Ukrainian].
3. Voronkova, V.H. (2008). Hlobalizatsiia yak protses universalizatsii stosunkiv mizh derzhavoiu ta rynkom. [Globalization as a process of universalization of relations between the state and the market]. *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii – Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy*, 35, 15-35 [in Ukrainian].
4. Voronkova, V.H. (2009). Mistse i rol Ukrainy v hlobalizatsiinykh protsesakh suchasnosti. [The place and role of Ukraine in modern globalization processes]. *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii – Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy*, 37, 16-33 [in Ukrainian].
5. Held, D. (2003). *Hlobalni transformatsii. Polityka, ekonomika, kultura. [Global transformations. Politics, economy, culture]* (E. McGrew, D. Goldblatt, J. Peratton, Yu. Pavlenka Trans.). Kyiv: Phoenix [in Ukrainian].
6. Hlobalizatsiia. Velyka Ukrainka entsiklopediia. Pro Ukrainu ta svit – dostovirno i multymediino. [Globalization. Great Ukrainian encyclopedia. About Ukraine and the world - authentic and multimedia] *vue.gov.ua*. Retrieved from <https://e.%D0%93%D0%BB%D0%BE%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F> [in Ukrainian].
7. Yevtushenko, O.N. & Horenko, Yu.V. (2022). Teoretychni kontseptsii demokratii: mozhlyvosti demokratychnoho suspilstva [Theoretical concepts of democracy: the possibilities of a democratic society] *Mohylianski chyttannia – 2022: Dosvid i tendentsii rozvytku suspilstva v Ukraini: hlobalnyi, natsionalnyi ta rehionalnyi aspekty: KhKhV Vseukr. nauk.-prakt konf.: tezy dop. Derzhavne upravlinnia v Ukraini v umovakh voiennoho stanu ta reform – Mohyla readings - 2022: Experience and trends of the development of society in Ukraine: global, national and regional aspects: XXV Vseukr. science and practice conf.: theses add. Public administration in Ukraine under martial law and reforms*, Mykolaiv: Publishing House of ChNU named after Petra Mohyly [in Ukrainian].
8. Yeftieni, N. M. (2013). Vplyv hlobalizatsiinykh protsesiv na tsinnisni oriientsatsii molodizhnogo seredovyscha [The influence of globalization

processes on the value orientations of the youth environment]. *Aktualni problemy polityky – Actual problems of politics*, 50, 268-275 [in Ukrainian].

9. Zabihailo, M. I. & Kozyubra, M. I. (1983). *Demokratiia, prava i svobody: realnist i ideolohichni mify. [Democracy, rights and freedoms: reality and ideological myths]*. Kyiv: Publishing House of Political Literature of Ukraine [in Ukrainian].

10. Kononenko, S.V. (2012). *Demokratyzatsiia v suchasni systemi mizhnarodnykh vidnosyn i perspektyvy hlobalnoho hromadianskoho suspilstva. Istorychnyi dosvid stanovlennia instytutiv hromadianskoho suspilstva v krainakh Yevropy. [Democratization in the modern system of international relations and the prospects of global civil society. Historical experience of the formation of civil society institutions in European countries]. Zbirnyk naukovykh prats. Derzhavna ustanova «Instytut vsesvitnoi istorii NAN Ukrainy» – A collection of scientific works. State institution «Institute of World History of the National Academy of Sciences of Ukraine»*. Kyiv: Foliant. Retrieved from [https://elibrary.ivinas.gov.ua/225/1/Kononenko%20\\_%20Istorychnyy%20dosvid%20stanovlennya%20instytutiv.pdf](https://elibrary.ivinas.gov.ua/225/1/Kononenko%20_%20Istorychnyy%20dosvid%20stanovlennya%20instytutiv.pdf) [in Ukrainian].

11. Kresina, I.O. (2007). *Novi tendentsii u doslidzhenni instytutu natsionalnoi derzhavy v umovakh hlobalizatsii. [New trends in the study of the institution of the national state in the conditions of globalization]. Natsionalna derzhava i pravo v umovakh hlobalizatsii – Natsionalna derzhava i pravo v umovakh hlobalizatsii* (p.132). Kyiv: Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences Ukraine [in Ukrainian].

12. Leonov, O.L. (2013). *Derzhava, yii funktsii, suverenitet ta yikh transformatsiia na suchasnomu etapi hlobalizatsii. Noosfera i tsyvilizatsiia. [The state, its functions, sovereignty and their transformation at the current stage of globalization. Noosphere and civilization]. Vseukrainskyi filosofskyi zhurnal – All-Ukrainian philosophical journal*, 1(14), 181-190 [in Ukrainian].

13. Lozovytskyi, O. (2018). *Hlobalni demokratychni protsesy yak osnova tsyvilizatsiinoho samovyznachennia suchasnykh derzhav [Global democratic processes as the basis of civilizational self-determination of modern states]. Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy – Scientific notes of the I. F. Kuras Institute of Political and Ethnonational Studies NAS of Ukraine*, 2, 300-311. Retrieved from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzpiend\\_2018\\_2\\_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzpiend_2018_2_23) [in Ukrainian].

14. Meish, A.V. (2013). *Teoretychni pidkhody do vyvchennia sutnosti fenomenu “hlobalazatsiia”: pozytyvni ta nehatyvni storony. [Theoretical approaches to the study of the essence of the “globalization” phenomenon: positive and negative sides]. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of the Khmelnytskyi National University*, 4(3), 199-204 [in Ukrainian].

15. Motren, S. (2014). Hlobalna demokratiia yak pryntsyyp mizh tsyvilizatsiinoho dialohu v konteksti svit-systemnykh transformatsii. [Global democracy as a principle of inter-civilizational dialogue in the context of world-systemic transformations]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii: filosofsko-politologichni studii – Bulletin of Lviv University. Philosopher-political scientist series*, 4, 185-196 [in Ukrainian].

16. Oliinyk, O.M. (2009). Kontseptualizatsiia hlokalizatsii: metodologichni aspekty. [Conceptualization of glocalization: methodological aspects]. *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii – Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy*, 38, 41-51 [in Ukrainian].

17. Perehkid do demokrati. Umovy perekhodu [Transition to democracy. Transition conditions]. *pidru4niki.com* Retrieved from [https://pidru4niki.com/13260307/politologiya/perehid\\_demokratiyi\\_umovi\\_perekhodu](https://pidru4niki.com/13260307/politologiya/perehid_demokratiyi_umovi_perekhodu) [in Ukrainian].

18. Petryshyn, O. (2013). Demokratychni zasady pravovoi sotsialnoi derzhavy. [Democratic foundations of the legal social state]. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine*, 8, 63-71 [in Ukrainian].

19. Terletska, I. (2017). Vzaiemovplyv politychnoi ta ekonomichnoi sfer V umovakh hlobalizatsii [Interaction of political and economic spheres In the conditions of globalization]. *Derzhava i ekonomika. Visnyk KNTEU – State and economy. Bulletin of KNTEU*, 5, 49-60 [in Ukrainian].

20. Tsykhanska, Ya. & Skudna, A. (2017). *Demokratyzatsiia u sferi natsionalnoho ta hlobalnoho upravlinnia [Democratization in the field of national and global governance]*. Kyiv: National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine. Retrieved from [https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u188/skudna\\_cihanska.pdf](https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u188/skudna_cihanska.pdf) [in Ukrainian].

21. Chubko, T.P. (2010). Hlobalizatsiia: poniattia, vplyv na suchasni derzhavu i pravo. [Globalization: concept, influence on modern state and law]. *Yurydychnyi forum – Law forum*, 1, 396-405. Retrieved from <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-1/10htpdip.pdf> [in Ukrainian].

22. Sharhorodskiy, Yu.(2012). Hlobalizatsiia: nemynuchist kontseptualnykh zmin [Globalization: the inevitability of conceptual changes]. *Politychnyi menedzhment – Political Management*, 3, 64-75. Retrieved from [https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/shaigorodskiy\\_globalizatsia.pdf](https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/shaigorodskiy_globalizatsia.pdf) [in Ukrainian].

23. Shumpeter, Y. (2005). *Elitarna demokratiia i teoriia konkurentnoho liderstva. [Elite democracy and the theory of competitive leadership]*. O. Proshchenko (Ed.). Kyiv: Smoloskip [in Ukrainian].

24. Albrow, M. (1996). *The Global Age: State and Society Beyond Modernity*. Cambridge: Polity Press [in English].
25. Friedman, Th. (2000). *The Lexus and The Olive Tree: Understanding Globalization*. N.Y: Farrar [in English].
26. Fukuyama, F. (1992). *The End of the History and the Last Man*. N.Y: Free Press [in English]
27. Global Democracy Weakens 2022 – Stockholm. (2022). *www.idea.int* Retrieved from <https://www.idea.int/news-media/news/global-democracy-weakens-2022> [in English]
28. Heywood, A. (2011). *Introducing Global Politics*. London: Palgrave Macmillan. Retrieved from [http://www.palgrave.com/resources/CW20resources20\(by20Author\)/H/Heywood-Global-Politics/9781137349262\\_sample.pdf](http://www.palgrave.com/resources/CW20resources20(by20Author)/H/Heywood-Global-Politics/9781137349262_sample.pdf) [in English]
29. Huntington, S.P. (1991). *The Third Wave. Democratization in the Late Twentieth Century*. London: University Press [in English]
30. Levitt, T. (1983). The Globalization of Markets. *Harvard Business Review*, 92-102 [in English]
31. Nye, J.S. (2022). *The Paradox Of American Power. Why the World's Only Superpower Can't It Alone*. N.Y., Oxford: Oxford University Press [in English]
32. Robertson, R. (1992). *Globalization: Social Theory and Global Culture*. London: Sage Publications Ltd. [in English]
33. Therborn, G. (2000). Introduction: From Universal to Global. *International Sociology*, 2, 56-78 [in English]

### **Відомості про автора / Information about the Author**

**Горенко Юлія Віталіївна:** Навчально-науковий інститут публічного управління та адміністрування, Чорноморський національний університет імені Петра Могили вул. 68 десантників 10, Миколаїв, 54003, Україна.

**Yuliia Horenko:** Educational and Scientific Institute of Public Management and Administration, Petro Mohyla Black Sea National University: 68 Desantnykiv str. 10, Mykolaiv, 54003, Ukraine.

**ORCID.ORG./ 0009-0004-5303-2345**

**E-mail: juliagorenko12@gmail.com**